

RECENZJE

Forum Pedagogiczne
2016/1

Wpłynęło: 10.11.2015

Zatwierdzono do druku: 10.11.2015

Jerzy Król, *Wyznaczniki współczesnego systemu wychowania i edukacji w Szwecji*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2014, 294 ss.

Jerzy Król od lat interesuje się pedagogiką i pedagogią oraz edukacją szkolną tak w kraju, jak i za granicą. Jest autorem publikacji książkowych *Ku nawróceniu* (2005) i *Pedagogika nawrócenia...* (2007) oraz artykułów naukowych. Niedawno wydana monografia *Wyznaczniki współczesnego systemu wychowania i edukacji w Szwecji* (2014) nawiązuje do wcześniejszych zainteresowań badawczych autora. Jest to interesująca pozycja na temat kształcenia oraz wychowania dzieci i młodzieży we współczesnym państwie szwedzkim, a konkretnie od roku 1960 aż do dzisiaj. Praca składa się z czterech obszernych rozdziałów tworzących trzon rozprawy, wstępu i zakończenia oraz streszczenia w języku angielskim i bibliografii. Rozprawa ma charakter deskrypcyjno-analityczny, w swoich interpretacjach autor odwołuje się do myśli wychowawczej Jana Pawła II. Książka dotyczy problemów kształcenia i wychowania uczniów w szwedzkich szkołach podstawowych w klasach od 1 do 9.

We wstępie Jerzy Król kreśli problematykę, tematykę i strukturę całości. W rozdziale pierwszym, zatytułowanym *Historyczne i ideowe uwarunkowania pedagogii w Szwecji*, ukazuje tradycje szwedzkiej szkoły, powstałej i ukształtowanej w relacji Kościół luterński – państwo szwedzkie, by na tym tle w kolejnych częściach pracy przedstawić zmiany w jej charakterze i podstawowe wyznaczniki rozwoju. W rozdziale drugim, *Wychowanie i edukacja w służbie społeczności demokratycznej*, wskazuje na rolę demokracji państwa szwedzkiego w podejmowaniu działań wychowawczych i edukacyjnych. Rozdział trzeci, *Cele i metody w procesie wychowawczo-edukacyjnym*, jest analizą współczesnego stanu kształcenia i nauczania w Szwecji, natomiast rozdział czwarty, *Rodzina i szkoła jako miejsce wychowania oraz edukacji*, zawiera omówienie roli rodziny w wychowaniu młodego pokolenia. Wnioski zawarte w zakończeniu pracy są podsumowaniem rozważań, analiz i dyskusji.

W celu zidentyfikowania i przeanalizowania głównych wyznaczników nauczania i wychowania we współczesnym społeczeństwie szwedzkim Jerzy Król sięga do poświęconej temu tematu literatury. W tekście podstawowym, w przypisach i komentarzach oraz bibliografii znajdujemy częste odwołania do szwedzkich opracowań na temat pedagogiki pióra takich naukowców jak: Karl-Göran Algotsson,

Harald Åhlin, Karin Allard, Sven G. Hartman, Eva Haldén, Inger Enkvist, Ingeborg Moqvist, Andres Piltz itd., jak również opracowań polskich i angielskich na temat szeroko pojętej kultury, pedagogiki, także filozofii oraz systemów kształcenia i wychowania. Autor sięga do aktów porozumień międzynarodowych (*Convention on the Rights of the Child*), rozporządzeń urzędów do spraw szkolnictwa – Skolverket i Skolöverstyrelsen (*A scholl for the future...* 1997) oraz do planów nauczania szkół szwedzkich (*Läroplan...*). Materiały te studiuje głównie z uwagi na sprecyzowane w nich cele kształcenia i wychowania. Interesują go prawa, zarządzenia i wytyczne na temat przekazywania określonych systemów wartości i podejmowanych (lub niepodjętych) w szkołach problemów moralnych i etycznych. Autor podkreśla przy tym, że z szeroko prowadzonych badań szwedzkich wynika, iż dzieci starsze i młodzież odczuwają wyraźny brak w nauczaniu szkolnym problematyki egzystencjalnej, dyskusji na temat sensu życia, etyki i ponadczasowych wartości, a także dobra i zła. Lekcje poświęcone tzw. *livsfrågor* (problemom życiowym) nie wyczerpują dostatecznie tych tematów.

Na podstawie studiów literatury przedmiotu oraz analizy zebranego materiału Jerzy Król rozpoznaje, identyfikuje, opisuje i analizuje szereg cech współczesnej szwedzkiej szkoły: indywidualizację nauczania, zasadę obiektywności i neutralności nauczyciela w przedstawianiu i przekazywaniu faktów, wpajanie uczniom idei demokratycznych i zalet wielokulturowości (wszystkie kultury są sobie równe), podkreślanie równości płci, brak autorytetu nauczyciela (zasada partnerstwa, problemy z dyscypliną w klasie), odejście od etyki i moralności chrześcijańskiej, ograniczenie roli rodziny w wychowaniu dzieci, uzależnienie wychowania i nauczania w szkole od polityki i ideologii nowoczesności: technologizacji kształcenia, tolerancji, relatywizmu itd. Wszystkie te przez siebie odczytane wady i zalety szwedzkiej szkoły poddaje autor pod dyskusję, często odwołując się w swym wywodzie do wypowiedzi autorytetów naukowych z dziedziny pedagogiki, etyki i filozofii. W zestawie cech szwedzkiej szkoły nie została jednak wystarczająco zaakcentowana jeszcze jedna jej istotna cecha – *kritiskt tänkande*, czyli kształcenie w uczniach umiejętności krytycznego myślenia, postulat bardzo ważny w szwedzkim systemie edukacyjnym od końca lat 60. XX wieku. Metody nauczania krytycznego myślenia miały bowiem ogromny wpływ na charakter form i procesów kształcenia oraz samokształcenia uczniów wszystkich stadiów edukacji szkolnej w Szwecji.

Jerzy Król ukazuje, jak wychowanie i nauczanie szkolne, wyrastające przez wieki w Szwecji z symbiozy między państwem a Kościołem luterańskim (zgodnie z zasadą „jeden kraj, jeden naród, jedna religia”), przestało być wychowaniem etyczno-moralnym w imię idei chrześcijaństwa i zastąpione zostało kształceniem w duchu demokracji, wielokulturowości i humanizmu zachodniego, „ideologią nowoczesności” i prawami dziecka. Autor widzi w takim wychowaniu i edukacji szkolnej w Szwecji wiele zagrożeń dla rozwoju osobowości dziecka, któremu brakuje silnych podstaw w postaci systemu wartości i grozi relatywizm oraz brak

wiary. W swoich komentarzach Jerzy Król nawiązuje do myśli Jana Pawła II, który wyraźnie przestrzegał przed groźbą relatywizmu w życiu współczesnego człowieka.

Autor monografii stwierdza, że kierunek rozwoju szwedzkiego szkolnictwa od lat 60. XX wieku do dzisiaj „kreowany” był (i jest nadal) pod wpływem czynników natury obiektywnej: 1) powstałej na przestrzeni ostatnich pięciu dekad wielokulturowości szwedzkiego społeczeństwa, w którym Szwedzi i cudzoziemcy mają żyć zgodnie z zasadą równości (*jämlikhet*), a wszystkie kultury są postrzegane jako sobie równe i mające tę samą wartość (*likvärdighet*), 2) idei postmodernistycznych, które znalazły grunt dla swego rozwoju także w rzeczywistości szkolnej, 3) ideologizacji szwedzkiej szkoły. Autor solidaryzuje się w swych interpretacjach z krytycznymi wypowiedziami pedagogów szwedzkich – Hartmana, Piltza, Enkvist i innych – na temat obecnego stanu szwedzkiej edukacji szkolnej i coraz silniej ograniczanej roli rodziny w wychowywaniu potomstwa.

Prowadzony na kartach książki dyskurs jest dobrze udokumentowany przypisami i bibliografią. Książka jednak jeszcze bardziej zyskałaby na wartości, gdyby autor zastosował cytaty autentycznych wypowiedzi szwedzkich naukowców, polityków oraz nauczycieli i nie ograniczał się jedynie do krótkich not bibliograficznych. Czytelnik nieznający realiów szwedzkiej szkoły z pewnością potrzebowałby więcej informacji na temat szwedzkiego systemu nauczania. W sumie jest to książka interesująca, ukazująca szeroki – czasem subiektywny – obraz kształcenia i wychowania w szwedzkiej szkole.

Ewa Teodorowicz-Hellman
Stockholms Universitet,
Sztokholm